

ATATÜRK

...Hərbi işə müasir döyüş üslubundan xəbərsiz, sinələri medalla dolu zabitlər rəhbərlik etməkdəydi.

Bu nəslin içində bir gənc zabıt də vardı. Şimşək baxışlı, sarı saçlı, gur, alov səslisi... "Əsgərliklə siyasət birlikdə keçməz, ordu bixətsiz, ləyaqətsiz və şərəfsiz zabitlərdən təmizlənməlidir"—deyirdi.

Yazdığı yazılarda orden və nişanlarla boğulmuş Osmanlı marşallarını ürəkəğrısı və kədərliliyi ilə tənqid edirdi. Düşüncə və davranışı bu yeni nəsle uymayan, marşalların cahilliklərini görərək tənqidi bir dillə üzlərinə vuran bu dik başlı, tox səslili insan Mustafa Kamal idi.

Yoldaşlarıyla söhbətlərində tez-tez:

—Bu dövlət yıxılmalıdır. Türkiyənin yeni, modern bir dövlətə ehtiyacı var. Səltənət və xilafət bərpa olunmalıdır. Demokratik bir cəmiyyətdə Türkiyənin bütün sosial məsələlərini həll etmək olar. Fəş atılmalı, qadın qəfəsdən çıxarılmalı, onlara azadlıq verilməlidir—deyirdi.

Bu gənc zabıtə tərəddüdlə baxırdılar onu dinləyənlər, onlara görə Osmanlı dövləti qüdrətliyi, onu dağıtmaq mümkün deyildi. Əgər bu dövlət yıxılarsa, fəş atılıb tanqa qoyularsa, müsəlmanlıq əldən gedər. Bəziləri də lağa qoyurdu Mustafa Kamalı:

—Kim edəcək bunları?

Mustafa Kamalın ümidlə dolu səsi daha da ciddiləşirdi:

—Mən!

Fəthi Okuar bic-bic soruşardı:

—Belə bir cəmiyyətdə mənə hansı vəzifəni verəcəksən?

—Sənə səfir edəcəm.

Tofiq Rüşdi də həvəslə:

—Bəs mənə?

—Sən xarici işlər naziri olacaqsan.

Saleh Bozak da gah yoldaşlarına, gah da Mustafaya baxaraq:

—Bəs mən?

—Sən yəvərim olacaqsan.

Bayaqdan susan Nuru Qoşer Mustafanın hansı vəziyyətə sahib olacağını soruşdu:

—Bəs sən kim olacaqsan?

—Sizləri bu vəzifələrə gətirəcək insan.

Gənc Mustafa Kamalı ölkədən uzaqlaşdırmaq üçün Türkiyənin Sofiyadakı attaşesinə göndərdilər. Bu bir növ sürgün demək idi. Beləliklə, bu ağıllı zabıt aktiv fəaliyyətdən uzaqlaşdırılıb yazı işlərinə məhkum edildi. Çünki onun ağıllı fikirlərindən qorxurdular. Harada olursa-olsun, Mustafa Kamal artıq öz ömrünü başa vurmuş Osmanlı dövlətinin çürüklüyünü ifşa edirdi. Yeni ruhlu bir dövlətin yaranmasının vacibliyi haqqında fikirlərini yaymaqdan çəkinmirdi.

Sofiyada işləyərkən milliyyətçə alman olan Hilda Kristianus adında savadlı bir qadının evində kirayədə qalırdı. Onunla Türkiyənin gələcəyi haqqında tez-tez dərldəşirdi.

Mustafa Kamal ilahi bir duyumla günün birində Türkiyənin inkişafında rolu olacağını, böyük işlər görəcəyini qabaqcadan söyləmişdi. Bu söhbətlər 1917-ci ildə olmuşdu.

1918-ci ilin əvvəlləri...

Türkiyə Almanyanın tərəfində müharibəyə hazırlaşırırdı. Mustafa Kamal Sofiyadan yazdığı məktublarında bildirirdi ki, bu müharibə Türkiyə üçün fəlakətlə nəticələnə bilər. Sinələri orden və nişanlarla dolu marşal və generallar onun məktubunu oxuduqca, bu kiçik zabıtə heyətlə, şübhə və tərəddüdlə baxırdılar.

Nəhayət, Türkiyə müharibəyə qoşuldu. Mustafa Kamal hələ də Sofiyada idi.

Almanlar düşmənləri əzərək Parisə girmişdilər. Çoxları elə bilirdi ki, artıq müharibə başa çatıb, qələbə almanlarındır. "Müharibədə almanlar udzacaqdır", —deyərkən bağır-mış Mustafa Kamal dediyindən dönmürdü, yenidən qələmə sarılırdı. Dostuna yazdığı məktub "Minbər" qəzetində çap olundu. Bu yazını oxuyan vəzifə sahibləri daha da qəzəbləndilər. Almanların Parisi tutduğu bir zamanda alman məğlubiyyətindən bəhs edən bu gənc zabıtə yaxınları da şübhə ilə yana-

şırıdılar.

Türkiyə artıq hər şeyini itirmiş və yoxsullaşmışdı.

Mustafa Kamalın dediyi düz çıxmış, Türkiyənin fəlakət günü gəlib çatmışdı. Marşal və generallar bütün ümidlərini itirmişdilər. Çoxları təslim olmağı üstün tuturdular.

Hər şeyini itirmiş ölkədə bir tək kişi düşmən üzərində qələbə qazanılacağına inanırdı. Bu, Mustafa Kamal idi. Onunla müsahibə aparmağa gəlmiş jurnalist Ulanaya belə demişdi:

—Müttəfiqlər indi qələbə sevinci içindədir. Qazandıqlarını bölüşmək üçün çəkişirlər, azadlıq döyüşünə girilsə, müttəfiqlər əsla müdaxilə etməz, sadəcə olaraq seyrçi kimi qalarlar.

Mustafa Kamal bir yanında xarici qəzetlərə verdiyi müsahibələrində deyirdi: "Allah mənə Türkiyəni belədən qurtarmağa məmnun etdi". Bu, köylərdən gələn səse bənəzəyirdi. Amma nəyə güvənir Mustafa Kamal?! Döyüşə girişməklə həm Osmanlı hökumətinə, həm də müttəfiqlərə acı olacaqdı. Savaşı kimlərlə edəcəkdiniz?

Əlindən silahı alınmış, ordusu buraxılmış ölkəyəmi? Gücünü itirib torpağa sərilmiş millətəmi?

Və 12 may 1919-cu ildə Mustafa Kamal 19 nəfərlik dəstəylə Samsuna girdi. Bu andan sonrakı vaxt artıq Mustafa Kamal möcüzəsidir.

Gəncliyindən bəri söylədiyi, düşündüyü arzularını həqiqətə çevirdi. Modern Türkiyə dövləti quruldu.

Artıq ona heç kimsə şübhə ilə, tərəddüdlə baxmadı. Bütün millət ardınca getdi. Mustafa Kamal Atatürk Çanaqqala savaşını zəfərlə başa vurdu.

2007-ci ildə Türk Cümhuriyyətinin ən böyük universiteti olan Konya şəhərində fəaliyyətdə olan Səlcuq Universitetinin qarşısında qoyulan bu heykəl türk dünyasının banisi Atatürkün heykəlidir. Azərbaycanlı heykəltəraş, universitetin müəllimi Anar Mötəmənoğlu Eyni bu heykəli universitetin kollektivinə hədiyyə etmişdir. Bu sənət əsəri qardaş Türkiyəyə, böyük Atatürkə ən böyük sevgimizdir.

Mötəmən EYİNİYEV,
texnika elmləri namizədi, dosent.